

Figuur 2. Roodmus vrouw, Schiermonnikoog. Een duidelijke ruigrens is te zien in de armpendekveren, hetgeen de determinatie als 2kj eenvoudig maakt (A.G. Duiven).

Ardie Noorman

Naschrift Vogeltrekstation:

De Roodmus vestigde zich als broedvogel in Nederland in 1987, en het eerste zekere broedgeval van de soort vond dat jaar eveneens plaats op Schiermonnikoog. In de jaren negentig vond aanvankelijk snelle uitbreiding plaats, maar vanaf de eeuwwisseling is de soort zeldzaam, met jaarlijks vijf tot tien territoria (SOVON). Meldingen van zekere broedgevallen zijn zeldzaam. Deze vangst vormt het bewijs van een zeker broedgeval op Schiermonnikoog in 2012.

Woutéra van Andel verlaat Vogeltrekstation

Per 1 augustus 2012 ga ik het Vogeltrekstation verlaten, omdat ik een andere baan gevonden heb. Ik krijg de kans om een functie te vervullen op het gebied van applicatiebeheer/ontwikkeling in de levensmiddelensector. Aangezien ik levensmiddelen-technologie gestudeerd heb en ik daarbij een stuk dichterbij huis kan gaan werken, heb ik deze kans niet voorbij laten gaan.

Toch wil ik graag van de gelegenheid gebruik maken om u hartelijk te bedanken. Want uiteindelijk heeft u mijgedragen aan het feit dat ik de afgelopen 8 jaren met veel plezier bij het Vogeltrekstation gewerkt heb!

Woutéra van Andel

Geciteerd uit Ringersnet

Gijs van Tol

Naast OHV is Ringersnet een belangrijk medium voor de communicatie tussen ringers (HULDE aan de webmasters!). Naast een snelle uitwisseling van feiten en meningen is Ringersnet soms ook de basis voor gedegen studies, zoals bijvoorbeeld over de mezentrek.

Het is niet de bedoeling om alle informatie-uitwisseling op Ringersnet samen te vatten voor OHV. Toch zijn er zo nu en dan discussies waarvan je denkt: "Hé, dat is misschien wel interessant om dit later nog eens terug te lezen".

Deze keer een heel bescheiden en eenzijdige greep uit de informatie uitwisseling op Ringersnet. Allereerst een vervolg op de discussie over zwarte merel vrouwen uit OHV nr 124, en dan slechts één onderwerp, over jonge merels. Dat is meteen een goed moment om de vraag op te werpen of dit 'geciteerd' wel steeds van één persoon moet komen, met alle beperkingen van dien. Dus als u als enthousiaste volger van Ringersnet onderwerpen tegenkomt die naar uw mening een ruimere verspreiding of verdere verdieping verdienen...

Merels

Het vrijwel ontbreken van Nederlandse merelmeldingen uit België, dat gesignaleerd werd in een vorige 'geciteerd uit Ringersnet' liet me niet los. Om een indruk te krijgen waar in de trektijd geringde merels tegenwoordig heen trekken geven de kaartjes uit GRIEL wel een goed beeld; die bevestigen in grote lijnen de bevindingen van Speek en Speek (1984). Om een indruk te krijgen van de aantallen geringde vogels per regio en van het percentage dat daarvan uit het buitenland wordt teruggemeld was Woutéra van Andel zo vriendelijk om wat gegevens uit de database te leveren.

Daarbij is gekeken naar

-Totaal aantal merels dat gedurende de trektijd (1 september tot 31 december) is geringd in de jaren 2000 t/m 2011, per provincie en per Waddeneiland

-Buitenlandse terugmeldingen van deze vogels.

Dat leverde verrassende resultaten op; die zijn samengevat in tabel 1. Het eerste dat opvalt in de gegevens is de verdeling van de vangsten over Nederland. Méér dan de helft van de geringde merels komt van een paar vangplekken op de waddeneilanden, met name van Vlieland (ruim

20.000), Texel en Schiermonnikoog (beide ca 10.000).

Tabel 1. Merels geringd in de periode 1 sep – 31 dec in de jaren 2000 t/m 2011 en buitenlandse terugmeldingen van deze vogels.

regio	geringd	terug (%)	UK	Be	N, S, F
Wadden	41.858	220 (0,53)	131	1	48
Gr, Fr, NH	24.529	92 (0,38)	38	4	18
Rest NL	13.532	23 (0,17)	6	1	6
Totaal NL	79.919	335 (0,42)	175	6	72

Met uitzondering van Groningen worden in de noordelijke provincies Friesland (ruim 7000) en Noord-Holland (ruim 15.000) ook flinke aantallen merels geringd, maar duidelijk minder dan op de Waddeneilanden. De rest van Nederland levert maar een marginale bijdrage: nauwelijks 16 % van de vangsten komt van het grootste deel van het land! Misschien dat er in het binnenland wat minder geschikte plekken zijn om merels te vangen, maar dan nog steken de aantallen in bijvoorbeeld Zuid-Holland en Zeeland (resp ca 2000 en ca 3000 merels) toch wel erg pover af bij de ruim 15.000 merels in Noord-Holland. Deze verdeling over Nederland wekt daarom sterk de indruk dat de buitenlandse merels vooral langs de noordrand van Nederland trekken.

Verder valt op dat het aandeel buitenlandse terugmeldingen ook niet evenredig over Nederland verdeeld is. Vanaf de Waddeneilanden komen ook procentueel de meeste buitenlandse meldingen, terwijl de bijdrage van de rest van Nederland vrijwel te verwaarlozen is. Opmerkelijk is ook dat uit België vrijwel geen terugmeldingen komen, en dat ook hier de bijdrage van de rest van Nederland te verwaarlozen is. Dat geeft dus aan dat er zelfs vanuit aangrenzende provincies in Nederland vrijwel geen dispersie is van rondzwervende (eerstejaars) vogels naar aangrenzende provincies in België.

Er lijkt in de buitenlandse terugmeldingen geen duidelijke verschuiving van de herkomst- of overwinteringsgebieden. Alleen het aantal meldingen uit Frankrijk en Spanje lijkt zo op het eerste gezicht wat minder dan in de Ringatlas (Speek & Speek) is aangegeven. Ook is niet vast te stellen of er nu verhoudingsgewijs meer of minder 'noordelijke' merels doortrekken dan 30 jaar geleden.

Er blijven dus nog genoeg vragen over; zo vraag ik mij af waar de in België gecontroleerde Britse merels vandaan komen. Zijn dat noordelijke vogels, die via Engeland in België komen? En gaan die dan ook weer via dezelfde weg terug, of vliegen ze dan wel via Nederland en Duitsland? Of bestaat het merendeel van de 'Engelse' merels in België gewoon uit Britse broedvogels? En waarom trekken die dan wel weg, terwijl de Nederlandse merels dat nauwelijks doen?

Jonge merels

Begin juni postte Philippe Scheepens de volgende observatie op Ringersnet:

"Terwijl in de loop der jaren het totaal aantal geringde merels per jaar hier toeneemt, neemt het aantal juvenielen dat we vangen tussen 1 april en 20 september (dus buiten de trek) af".

Uit de bij het bericht gevoegde grafiek blijkt dat tussen 1979 en 2011 het aantal juvenielen daalt van gemiddeld 80 per jaar naar gemiddeld 50 per jaar. Hij vraagt zich af of lezers hiervoor een verklaring hebben.

In de reacties wordt onder andere nestgelegenheid als belangrijk knelpunt genoemd in stedelijke gebieden. In het broedseizoen wordt volop gesnoeid en gemaaid, wat grotere bomen en struiken worden gerooid en klimop wordt door huiseigenaren en woningbouwverenigingen meestal niet getolereerd. Moderne 'asfalttuinen' zijn zowel voor nestgelegenheid als voedselvoorziening niet gunstig.

In enkele reacties wordt aangegeven dat er mogelijk een effect is van een toename van predatoren zoals ekster en gaai en, in stedelijk milieu, ook kat en steenmarter. Een tegengestelde ervaring wordt gemeld uit de Achterhoek. In en rond een ruime plattelandstuin broeden ekster, gaai en sperwer; toch is in de tuin een zeer gevarieerde broedvogelbevolking aanwezig. Maar helaas is hier niet duidelijk of de potentiële predatoren ook zijn toegenomen.

Een uitgebreide reactie van Arend Timmerman geeft inzicht in de complexe samenhang van de populaties van verschillende vogelsoorten:

"Bij ons broeden op ca 1500 ha platteland en 2 dorpen ca 300 paar merels. De laatste 20 jaar is dat aantal in het buitengebied flink toegenomen omdat de houtwallen intensief worden onderhouden en de ondergroei dus is toegenomen. In de beide dorpen broeden nu ca 1/3 van het aantal broedparen. In de 90 jaren hadden wij ca 60 paar eksters en

spaarzaam vlaamse gaaien. Nu zijn er nog 35 eksters over en is het aantal gaaien sterk toegenomen. Gaaien en eksters worden al jaren niet meer bejaagd. De eksters worden vooral gepredeerd door de nu aanwezige haviken en zijn als broedvogel dus bijna gehalveerd. Die concentreren zich inmiddels in en rond de dorpen, dit in tegenstelling tot de zwarte kraaien (stabiele populatie van ca 80 paar waarop ook niet of nauwelijks wordt gejaagd), die vooral in de houtwallen broeden. Het aantal merels dat in de dorpen vroeg jongen krijgt is erg klein. Die worden vooral opgegeten door katten, eksters en gaaien. Bij ons is er geen enkele verband met het onderhoud van de tuinen. Bij ons is de steenmarter ook prominent aanwezig; die houdt geregeld de bewoners 's nachts wakker op zijn/haar tochten over de daken op zoek naar jonge mussen en spreeuwen. Het is bij ons heel gewoon dat wij pas eind juli en in augustus jonge merels zien. Kennelijk worden er genoeg geboren in ons werkgebied om het aantal nog te laten groeien".

Gefascineerd door dit onderwerp kwam ik op een oude studie van David Lack (1967) aan stadsmerels in Londen. De studie bevat veel gegevens die relevant zijn voor de vraag van Philippe. Zo concludeert Lack dat stadsmerels in vergelijking met 'bosmerels' eerder broeden en een wat kleiner

legsel hebben en dat er minder voedsel voor de jongen beschikbaar is. Daardoor verhongeren meer jongen, maar daar staat tegenover dat er in de stad minder predatie is, waardoor meer jongen overleven.

Als we kijken naar België en Nederland dan dringt zich de suggestie op dat de mindere predatie van merels in stedelijk milieu inmiddels mogelijk is 'rechtgetrokken' door een toename van predatoren in het stedelijk milieu. Een suggestie die overigens ook door Ton Eggenhuizen wordt aangereikt in de discussie.

Al met al dus geen sluitend antwoord op de vraag van Philippe Scheepens. Maar dat hoort er nu eenmaal bij; vaststellen van een trend is één (en dat is vaak al moeilijk genoeg), maar het ontraadselen van de oorzaken van populatie veranderingen is meestal heel lastig op te lossen puzzel!

Literatuur

Lack, David. 1967. The european blackbird in gardens and woods. In: Population studies of birds. Oxford Univ. Press, London. p. 119- 137.

Speek, B.J. en G. Speek 1984. Thieme's VogeltrekAtlas. Thieme, Zutphen.

Correctie

In de 'geciteerd uit Ringersnet' in OHV 124 is helaas de tabel met vleugelmaten van de verschillende ondersoorten weggevallen.

Tabel 1. Vleugellengtes van enkele ondersoorten van de merel (met dank aan Kees Roselaar)

herkomst merels en gemeten aantal	balg gem. (mm)	balg range (mm)	Veldmaat gem. (mm)*	Veldmaat range (mm)*
29 mannen uit Skandinavië	134,1	128 - 140	136,8	131 - 143
35 Engelse, Nederlandse en Duitse broedvogels	130,6	125 - 137	133,2	128 - 140
157 Saksische broedvogels vlg Eck	128,5	120 - 136	131,0	122 - 139
7 maximus van NW Himalaya	159,6	156 - 165	162,8	159 - 168
8 intermedius uit de Tien Shan	142,4	136 - 150	145,2	139 - 153

*Veldmaat = balgmaat + 2 %, range afgerond op hele millimeters. In de tabel zijn adulte en 2e kj mannen gecombineerd, hoewel 2e kj mannen gemiddeld 3 mm kleiner zijn. Vrouwen zijn gemiddeld 5 mm kleiner dan mannen (juv vrouw 8 mm korter dan ad man).